

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari.....	10
<i>Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna</i>	
Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish	15
<i>Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich</i>	
Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli	19
<i>Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	23
<i>Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	28
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	33
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi	37
<i>Davlatova Zebo Haydarovna</i>	
Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari	40
<i>Ochilova Farida Baxriddinovna</i>	
Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari	44
<i>Qo'chqarova Oysha Oltibayevna</i>	
Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari.....	48
<i>Sevara Mamatkarimova</i>	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	53
<i>Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li</i>	
Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения.....	56
<i>Курбанова Шаира Исмаиловна</i>	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ...	60
<i>Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari	63
<i>Muminova Feruza Farxodovna</i>	
Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati	70
<i>Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	74
<i>Saidova Dilnoza Maripovna</i>	
К вопросу о классификации современной антиутопии.....	78
<i>Дмитрий Валерьевич Пупонин</i>	
Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям	82
<i>Муксинова Динора Азаматовна</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti	87
<i>Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi</i>	
Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar	92
<i>Berkinova Charos Islomovna</i>	

Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....	96
N. R. Masharipova	
Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida.....	99
Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna	
The Difference Between Androgogy and Pedagogy.....	106
Pardayeva Aziza Rahmatillojevna	
Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari.....	110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi	
Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari.....	113
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li	
Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari	119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna	
Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi	124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi	127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	130
Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna	
Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizmlari	134
Sherzod Shuxratovich Boboyorov	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari.....	138
Sangirov Nuriddin Iriskulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli	142
Rasulova Umida Bahodir qizi	
Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari.....	146
Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna	
Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari ..	149
Boymatova Munavvar Ravshan qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi.....	152
Lukmonova Salomat Gafurovna	
Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari	157
Farmonova Madina Bahriddin qizi	
Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi	161
Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi	
Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi.....	167
Choriyeva Xurmo Panji qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati.....	172
Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	177
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish	181
Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari.....	188
Axmad Bolqiyev	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.....	191
<i>Shavqiddin Burxonov</i>	
Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari.....	194
<i>Pardaboyev Doston</i>	
Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari.....	197
<i>Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna</i>	
Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ".....	199
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature).....	204
<i>Shermatova Mokhira Baxodir qizi</i>	
Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....	209
<i>Musharafxon Sultanova</i>	
Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili.....	213
<i>Ziyotova Madina</i>	
Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi	216
<i>Turg'unov Baxtiyor O'rolovich</i>	
Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish	220
<i>Yusupova Latofat Nuriddinovna</i>	
Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	228
<i>Nasirova Nigora Baxtiyor qizi</i>	
Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati	233
<i>Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi</i>	
Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish	239
<i>Baxrombekova Sojidxon Sherzodjon qizi</i>	
Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)	245
<i>Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li</i>	
Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish	251
<i>Eryigitov Dilshod Xolboyevich</i>	
Enhancing Speaking Skills Productively in English	255
<i>J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	259
<i>Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil	263
<i>Klicheva Dilnoza Zulfon qizi</i>	
Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	267
<i>Kuvandikova Gulnora Gulamovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi.....	270
<i>Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv.....	274
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna</i>	
Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	279
<i>Rajabova Go'zal Zarifovna</i>	
Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri.....	283
<i>Sitora Elova Axmatkulovna</i>	

Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent.....	287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich	
Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	290
Xakimov Xurshid Nozimovich	
Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет.....	294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.	
Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari.....	298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna	
Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish.....	301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal	
Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar.....	304
Tangirov A. J.	

BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA MUTAXASSISLARIDA JISMONIY SAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Xakimov Xurshid Nozimovich

Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi kafedrasida
dotsenti, p. f. f. d. (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Jismoniy savodxonlik tushunchasining mazmuni va uning kasbiy kompetensiya tizimidagi o'rni ochib berilgan. Shuningdek, oliy ta'lim jarayonida jismoniy savodxonlikni shakllantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy pedagogik yondashuvlar, metodlar va texnologiyalar yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini oshirishda jismoniy savodxonlikni rivojlantirish muhim omil ekanligi asoslangan.

Kalit so'zlar: jismoniy savodxonlik, jismoniy tarbiya, pedagogik asoslar, kompetensiya, bo'lajak mutaxassis, ta'lim texnologiyalari.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the pedagogical foundations for developing physical literacy in future physical education specialists. The content of the concept of physical literacy and its role within the system of professional competence is revealed. In addition, modern pedagogical approaches, methods, and technologies that contribute to the formation of physical literacy in higher education are highlighted. According to the results of the study, the development of physical literacy is substantiated as an important factor in improving the professional training of future specialists.

Key words: physical literacy, physical education, pedagogical foundations, competence, future specialist, educational technologies.

Аннотация: В данной статье научно анализируются педагогические основы развития физической грамотности у будущих специалистов по физической культуре. Раскрывается содержание понятия физической грамотности и её место в системе профессиональной компетентности. Также освещаются современные педагогические подходы, методы и технологии, способствующие формированию физической грамотности в процессе высшего образования. Согласно результатам исследования, развитие физической грамотности является важным фактором повышения профессиональной подготовки будущих специалистов.

Ключевые слова: физическая грамотность, физическое воспитание, педагогические основы, компетенция, будущий специалист, образовательные технологии.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, malakali kadrlar tayyorlash hamda sog'lom avlodni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda jismoniy tarbiya va sport sohasida bo'lajak mutaxassislarini tayyorlash sifatini oshirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Jismoniy savodxonlik shaxsning o'z jismoniy holatini anglash, sog'lom turmush tarzini ongli tashkil etish hamda harakat faoliyatini samarali boshqarish qobiliyatini ifodalaydi. Mazkur jarayon bo'lajak mutaxassislarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda muhim o'rin tutib, ularni kelgusida ta'lim oluvchilarga sifatli jismoniy tarbiya berishga tayyorlaydi. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslarini ilmiy jihatdan o'rganish va samarali metodlarni ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirish muammosi pedagogika, jismoniy tarbiya nazariyasi hamda kasbiy ta'lim metodikasi doirasida keng o'rganilgan ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur masala bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan bir qator tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lib, ularda jismoniy savodxonlikning mazmuni, tarkibiy tuzilishi hamda uni shakllantirish mexanizmlari yoritilgan.

Xorijiy tadqiqotlarda jismoniy savodxonlik tushunchasi dastlab "physical literacy" atamasi bilan ifodalanib, jismoniy savodxonlik (physical literacy) sifatida shaxsning harakat ko'nikmalari, jismoniy faollik motivatsiyasi va sog'lom turmush tarziga ongli munosabatini o'z ichiga oluvchi integrativ kompetensiya sifatida talqin etiladi. Ushbu yo'nalishda J. Whiteheadning ilmiy qarashlari alohida ahamiyatga ega bo'lib, u jismoniy savodxonlikni insonning butun hayoti davomida jismoniy faollikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tabiiy salohiyati sifatida izohlaydi.

MDH davlatlari olimlaridan L. P. Matveev, V. K. Balsevich va Yu. D. Jeleznyak jismoniy tarbiya tizimida shaxsning jismoniy tayyorgarligi bilan bir qatorda uning bilim va metodik kompetensiyalarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlarida jismoniy savodxonlik jismoniy madaniyatning tarkibiy qismi sifatida qaralib, u nazariy bilim, amaliy ko'nikma va shaxsiy motivatsiya birligida shakllanishi asoslab berilgan.

Mahalliy olimlardan Sh. Qurbonov, M. Xo'jayev, A. Jalolov va boshqa tadqiqotchilar jismoniy tarbiya mutaxassislarini tayyorlash jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratganlar. Ularning ishlarida bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligida jismoniy mashqlarni bajarish ko'nikmasi bilan birga, sog'lom turmush tarzini shakllantirishga doir bilim va metodik malakalarning uyg'unligi muhim omil sifatida ko'rsatilgan.

Shuningdek, so'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarda jismoniy savodxonlikni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar hamda raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish samaradorligi ortib borayotgani qayd etilmoqda. Bu esa bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarining kasbiy kompetensiyasini oshirishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

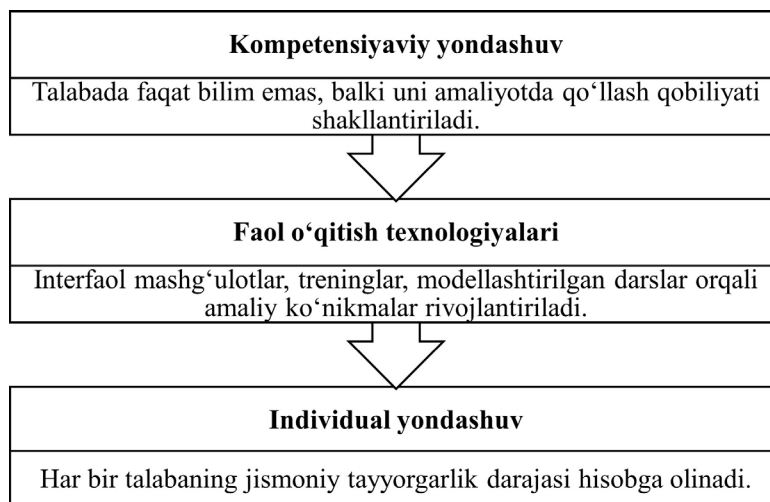
Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, jismoniy savodxonlikni rivojlantirish masalasi kompleks yondashuvni talab etadi va u ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida izchil shakllantirilishi lozim. Shu bilan birga, bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida ushbu kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha pedagogik shart-sharoitlarni yanada chuqur o'rganish zaruriyati saqlanib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslarini ilmiy jihatdan yoritishga qaratilgan bo'lib, u ta'lim jarayonining zamonaviy talablari va kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan holda amalga oshirildi. Tadqiqot metodologiyasi muammoni kompleks o'rganish, uning nazariy asoslarini aniqlash hamda pedagogik jarayondagi o'rnini tahlil qilishga yo'naltirildi.

Tadqiqotda metodologik asos sifatida pedagogika hamda jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasining zamonaviy konsepsiyalari qabul qilindi. Shuningdek, jismoniy savodxonlikni shaxsning kasbiy kompetensiyasi bilan uzviy bog'liq bo'lgan integrativ pedagogik kategoriya sifatida o'rganishga alohida e'tibor qaratildi. Metodologik jihatdan tadqiqot tizimli yondashuv asosida olib borildi. Ushbu yondashuv jismoniy savodxonlikni alohida ko'nikma yoki bilim sifatida emas, balki nazariy bilimlar, amaliy harakat ko'nikmalari, motivatsion ehtiyojlar hamda reflektiv faoliyatning yaxlit tizimi sifatida tahlil qilish imkonini berdi.

Shu bilan birga, strukturaviy-funksional tahlil orqali jismoniy savodxonlikning tarkibiy komponentlari va ularning o'zaro bog'liqligi o'rganildi. Tadqiqotda qiyosiy tahlil usulidan ham foydalanildi. Bu orqali xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlarda jismoniy savodxonlik tushunchasiga berilgan ta'riflar, uning shakllanish bosqichlari hamda pedagogik yondashuvlar o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni aniqlab berildi. Natijada, bo'lajak mutaxassislarini tayyorlash jarayonida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning umumiy ilmiy yo'nalishlari belgilandi. Shuningdek, umumlashtirish va mantiqiy tahlil usullari orqali mavjud ilmiy qarashlar tizimlashtirildi va ular asosida konseptual xulosalar shakllantirildi. Bu yondashuv jismoniy savodxonlikni rivojlantirishda pedagogik shart-sharoitlar, o'qitish texnologiyalari va kasbiy tayyorgarlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ochib berishga xizmat qildi. Bo'lajak mutaxassislarini tayyorlash jarayonida pedagogik yondashuvlar quyidagi (1-rasm)da aks etgan.

1-rasm: Bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash jarayonida pedagogik yondashuvlari

Metodologik asos sifatida kompetensiyaviy yondashuv ham muhim o'rin egalladi. Bu yondashuvga ko'ra, bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassisining kasbiy kompetensiyasi bilim, amaliy ko'nikma, shaxsiy sifatlar va motivatsion tayyorgarlikning integratsiyasi sifatida qaraladi. Jismoniy savodxonlik esa ushbu kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida baholandi. Umuman olganda, tadqiqot metodologiyasi jismoniy savodxonlikni zamonaviy pedagogik jarayonning ajralmas komponenti sifatida o'rganishga imkon berdi hamda uni rivojlantirishning ilmiy asoslarini aniqlashga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot doirasida bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirish jarayoni nazariy tahlil asosida chuqur o'rganildi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, jismoniy savodxonlik zamonaviy pedagogikada murakkab integrativ tushuncha bo'lib, u shaxsning jismoniy faoliyatga doir bilimlari, amaliy ko'nikmalari, motivatsion yo'nalishi hamda o'z-o'zini baholash va tahlil qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bu jihatdan u bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassisining kasbiy kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi. Tahlil jarayonida jismoniy savodxonlikning shakllanishi uch asosiy yo'nalishda kechishi aniqlangan: nazariy tayyorgarlik, amaliy harakat faoliyati va refleksiv tahlil. Nazariy tayyorgarlik bosqichida talabalar jismoniy tarbiya nazariyasi, mashqlar fiziologiyasi, sog'lom turmush tarzining ilmiy asoslari haqida bilimga ega bo'ladilar. Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lash darajasi har doim ham yetarli emas.

Amaliy faoliyat bosqichida esa talabalar sport mashqlari texnikasini o'zlashtiradilar, harakat ko'nikmalarini shakllantiradilar. Kuzatuv va tahlillar natijasida aksariyat talabalar jismoniy mashqlarni bajarish bo'yicha yetarli darajadagi amaliy tayyorgarlikka ega ekanligi, biroq ularni pedagogik nuqtayi nazardan izohlash va metodik jihatdan asoslashda qiyinchiliklarga duch kelishi aniqlandi. Bu holat jismoniy savodxonlikning faqat harakat ko'nikmalari bilan cheklanib qolayotganini ko'rsatadi. Refleksiv bosqich bo'yicha o'rganish natijalari esa talabalar o'z jismoniy rivojlanishini baholash, mashg'ulot jarayonini tahlil qilish va o'z faoliyatini rejalashtirish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganini ko'rsatdi. Bu esa jismoniy savodxonlikning to'liq shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillardan biri hisoblanadi.

Tahlillar davomida, shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash jismoniy savodxonlikni rivojlantirishga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Xususan, interfaol ta'lim usullari, muammoli o'qitish, modulli ta'lim hamda individual yondashuv elementlaridan foydalanish talabalar faolligini oshirib, ularning mustaqil fikrlash va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa jismoniy savodxonlikning barcha komponentlarini bir-biri bilan uyg'un holda shakllantirishga imkon beradi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, jismoniy savodxonlikni rivojlantirishda nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlik yetarli darajada ta'minlanmagan holatlar mavjud. Bu esa ta'lim jarayonida integrativ yondashuvni kuchaytirish zarurligini anglatadi. Shu bilan birga, o'quv jarayonida refleksiv faoliyatni tizimli tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni shakllantirish jarayoni ko'p bosqichli, uzviy va tizimli yondashuvni talab etishini ko'rsatdi. Ushbu jarayon samaradorligini oshirish uchun nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiya qilish, talabalarni refleksiv fikrlashga yo'naltirish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan keng foydalanish zarur hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirish murakkab, ko'p komponentli va tizimli pedagogik jarayon hisoblanadi. Jismoniy savodxonlik nafaqat harakat ko'nikmalari majmui, balki nazariy bilimlar, amaliy faoliyat, motivatsiya va refleksiv tahlilning yaxlit integratsiyasi sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, uni shakllantirish kasbiy kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Tahlillar asosida shunday xulosa qilish mumkinki, hozirgi kunda bo'lajak mutaxassislar tayyorgarligida amaliy ko'nikmalar nisbatan yetarli darajada shakllangan bo'lsa-da, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash hamda o'z faoliyatini tahlil qilish (refleksiya) ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa jismoniy savodxonlikni to'liq shakllantirish jarayonida muayyan pedagogik bo'shliqlar mavjudligini ko'rsatadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik yondashuvlar – kompetensiyaviy ta'lim, interfaol metodlar, modulli o'qitish va individual yondashuv – jismoniy savodxonlikni rivojlantirishda samarali vosita ekanligini tasdiqladi. Ushbu yondashuvlar talabalarni faollikka undaydi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi hamda o'z ustida ishlashga motivatsiya shakllantiradi.

Umuman olganda, bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirish uchun nazariya va amaliyotning uzviy integratsiyasini ta'minlash, refleksiv faoliyatni tizimli yo'lga qo'yish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan keng foydalanish zarur. Bu esa ularning kasbiy kompetensiyasini oshirish va kelgusida sifatli pedagogik faoliyat yuritishiga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Matveev, L. P. Teoriya i metodika fizicheskoy kultury. – Moskva: Fizkultura i sport, 1991.
2. Balsevich, V. K. Ontokineziologiya cheloveka. – Moskva: Teoriya i praktika fizicheskoy kultury, 2000.
3. Whitehead, M. Physical Literacy: Throughout the Lifecourse. – London: Routledge, 2010.
4. Jeleznyak, Yu. D. Teoriya i metodika obucheniya fizicheskoy kulture. – Moskva, 2004.
5. Qurbonov, Sh. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
6. Xo'jayev, M. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. – Toshkent, 2020.
7. Jalolov, A. Kasbiy pedagogika asoslari. – Toshkent, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.